

Opvoeden samen met de buurt

De pedagogische waarde van de gemeente

Opvoeden samen met de buurt

De pedagogische waarde van de gemeente

Pedagogische rol van de gemeente

Gemeenten hebben een aantal wettelijke taken rondom opgroeien en opvoeden die voor een groot deel gekoppeld zijn aan het Centrum Jeugd en Gezin (CJG). Tegelijkertijd hebben zij een stimulerende en faciliterende rol ten opzichte van bewoners en organisaties die contact hebben met kinderen, jongeren en ouders. Gemeenten hebben dus – zij het indirect – een grote invloed op het opvoeden en opgroeien in de buurt. Uit het onderzoek dat DSP-groep deed in vijftien uiteenlopende wijken in Nederland, komt naar voren dat gemeenten – meer nog dan zij nu in de regel doen – het pedagogische klimaat kunnen versterken door de pedagogische mogelijkheden en meerwaarde van reguliere organisaties als scholen, sportverenigingen, zelforganisaties en welzijnswerk te benutten en deze organisaties te stimuleren een structurele bijdrage te leveren aan een positief opvoedklimaat.

Hieronder volgen praktische voorbeelden, tips en ideeën voor gemeenten om hun pedagogische rol te versterken. We benadrukken dat het meestal gaat om relatief simpele maatregelen die niet veel extra's vragen. Ze zijn ontleend aan de praktijk.

Aan bod komen:

- 1 Samenwerking regisseren**
- 2 CJG benutten**
- 3 De pedagogische rol van reguliere organisaties stimuleren en faciliteren**
- 4 Aandacht geven aan de fysiek-ruimtelijke opvoedomgeving**
- 5 Eigen kracht en verantwoordelijkheid stimuleren**

1 Samenwerking regisseren

De gemeente vervult een regisseursrol in de samenwerking tussen partijen bij het opvoeden en opgroeien in de buurt. Op verschillende manieren kan een gemeente deze samenwerking op gang helpen brengen of verstevigen:

Gezamenlijke pedagogische wijkvisie formuleren

Gemeenten stimuleren wijk- en buurtgericht werken bijvoorbeeld door een gezamenlijke pedagogische wijkvisie met alle samenwerkingspartners op te stellen. Een mooi voorbeeld van een wijkvisie met alle betrokken partijen is die van de gemeente Hoorn. Deze gemeente werkte met De Vreedzame Wijk, een methodiek (voortkomend uit de Vreedzame School) om een eenduidige pedagogische aanpak in de wijk te realiseren. Zo'n gezamenlijke pedagogische aanpak moet ertoe leiden dat alle wijkpartners vanuit eigen kracht en vanuit een gezamenlijk en eenduidig pedagogisch gedachtegoed bijdragen aan een positief opvoed- en opgroei-klimaat voor de jeugd in de wijk. Door met alle partners dezelfde boodschap uit te dragen, wordt deze versterkt. Op die manier ervaren kinderen en jongeren immers dat overal dezelfde omgangsnormen gelden. Op school, thuis en op straat.

De gemeente vervult in dit proces een trekkersrol, waarbij het van belang is dat de bewoners en betrokken organisaties de uitwerking en uitvoering zelf oppakken.

Voor meer informatie over de Vreedzame School en Vreedzame wijk, zie: www.devreedzameschool.net.

Jongerenwerk, welzijnswerk en sportverenigingen samenbrengen

Jongerenwerk, welzijnswerk en sportverenigingen zijn alle intensief betrokken bij de jeugd. Gemeenten doen er goed aan te stimuleren dat zij samenwerken. Een gemeente kan bijvoorbeeld een welzijnsinstelling of pedagoog in contact brengen met een sportvereniging, waar zij hun kennis over hoe om te gaan met moeilijke doelgroepen kunnen inzetten en overdragen.

Een mooi voorbeeld biedt de gemeente Hoorn. Deze gemeente stimuleert bewegen en sport door het inzetten van bewegingsmanagers. Zij geven de helft van de bewegingslessen in het primair onderwijs. De beweegmanagers zijn specialisten op het terrein van sport, bewegen en opgroeien. Zij hebben oog voor de motoriek van de kinderen en voor overgewicht. De beweegmanager richt zich ook op het sociale welbevinden van de kinderen en signaleert het als er iets aan de hand is. Hierover stemt hij rechtstreeks af met de Intern Begeleider (IB-er) van de school. In de achterstandswijken is er een groot bewegingsteam met nog meer aanbod: een gratis jaar extra zwemmen, een extra uur gymen na school. Ook is er een 'schoolsportvereniging' voor kinderen die niet naar een echte sportvereniging mogen. Via de school lukt het om kinderen uit achterstandswijken te bereiken. De beweegmanager geeft de ouders tevens adviezen over opvoeding, gerelateerd aan gezondheid, eten en bewegen.

Meer sportvoorbeelden

De gemeente Den Bosch zet sportwerkers in in buurten waar kinderen weinig bewegen. De sportwerkers organiseren gymlessen op scholen en naschoolse activiteiten: kidsgym en meidenclub. Daarnaast is er in de wintermaanden het zogenaamde Plein Actief, waarbij kinderen uit de buurt kunnen spelen met materiaal dat de sportwerker meeneemt. Voor de gymlessen op school maakt de sportwerker gebruik van reguliere sportverenigingen die clinics verzorgen tijdens de gymles op school. Deze samenwerking is onder andere bedoeld om meer kinderen naar de reguliere sportvereniging te krijgen. Verder is er georganiseerd

straatvoetbal. De sportwerker werkt samen met de welzijnsinstelling en diverse sportverenigingen en legt te behalen resultaten vast in de wijkplannen van de gemeente.

Deelgemeente IJsselmonde ondersteunt Rotterdam Sportsupport (het servicepunt voor Rotterdamse sportverenigingen) om gebruik te maken van de diensten van een sportpedagoog. De inzet van de pedagoog moet leiden tot een beter leef- en pedagogisch klimaat in de sportverenigingen. De ondersteuning richt zich onder andere op:

- Het coachen van trainers in hun omgang met verschillende groepen jeugd.
- Het opstellen en implementeren van duidelijke huis- en omgangsregels voor jeugdleden, ouders en kader.
- Het voeren van gesprekken met kinderen die probleemgedrag vertonen, het achterhalen van achterliggende problemen en zoeken naar oplossingen.
- Het vergroten en verbeteren van ouderbetrokkenheid.

Via het Brede school-concept samenwerken

Een gemeente kan ook stimuleren dat relevante partners, die zich bezig houden met opgroeiende kinderen, gaan samenwerken in Brede school verband. Een mooi voorbeeld biedt de gemeente Middelburg waar kinderopvang, peuterspeelzalen, onderwijs en welzijn samenwerken via de Brede school. De Brede School Middelburg is een netwerkorganisatie met de volgende doelen:

- De ontwikkelingskansen van de kinderen vergroten.
- Een goede dagindeling bieden met doorlopende en op elkaar aansluitende opvang met een pedagogische afstemming in de werkwijze.
- Actieve deelname aan de samenleving bevorderen.
- De Brede School als levendig centrum en ontmoetingsplek in de wijk. Door ontmoeting wordt de sociale samenhang direct versterkt.

In veel gemeenten wordt het Brede School-concept toegepast. Voor meer informatie over de Brede School: zie www.bredeschool.nl.

'Schakels' in wijken inzetten

Diverse gemeenten zetten op wijkniveau wijkmanagers, wijkcoaches, opbouwwerkers of andere professionals in om de schakel te vormen tussen buurtbewoners en de gemeente, de leefbaarheid te vergroten en de eigen kracht van de bewoners in de wijk te versterken. Deze 'schakels' spelen soms een rol bij de beoordeling van de inzet van budget voor leefbaarheidsactiviteiten, het aanvragen van vergunningen of het organiseren van gesprekstafels met bewoners. Maar ook kunnen zij problemen achter de voordeur signaleren en helpen deze problemen op te lossen. Vooral in aandachtswijken is er bij een aanzienlijke groep gezinnen soms veel aan de hand thuis.

De gemeente Enschede zet bijvoorbeeld wijkcoaches in. De wijkcoaches lopen geregeld door de buurt, weten wat er gebeurt en komen bij personen of gezinnen thuis die problemen hebben. Samen met deze gezinnen maken ze een plan van aanpak en geleiden hen door naar de juiste hulpverlening. De wijkcoaches stimuleren de wijkbewoners om na de hulpverlening iets voor anderen of andere gezinnen in de wijk te doen. Niet alleen versterken zij daarmee de samenhang in de wijk, maar minimaliseren daarmee ook afhankelijkheid van hulpverleners.

Een andere belangrijke 'schakel' in de wijk is de wijkagent. De wijkagent is de 'ogen en oren' van de buurt en is door zijn aanwezigheid op straat makkelijk toegankelijk. Kennismaking met de wijkagent in de klas kan een positieve werking hebben, omdat op die manier jongeren de wijkagent ook makkelijker durven aanspreken als zij hem vervolgens op straat weer tegenkomen.

2 CJG benutten

De gemeente heeft wettelijke taken en verantwoordelijkheden rond opvoeden en opgroeien, onder andere gekoppeld aan de wettelijke taken van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). Het is aan de gemeente om een (pedagogische) beleidsvisie uit te dragen, keuzes te maken en die keuzes in te bedden in het lokaal jongeren- en welzijnsbeleid. Het CJG heeft een centrale positie in het lokale jeugdbeleid en gemeenten benutten het CJG dan vaak door (onderdelen van) het pedagogisch beleid door het CJG te laten concretiseren en uitvoeren.

Voor tips en tools om de rol van het CJG in te vullen binnen de pedagogische civil society verwijzen we graag naar de handreiking 'De rol van de Centra voor Jeugd en Gezin bij versterking van de pedagogische civil society: handreiking voor gemeenten' (M. Gemmeke - Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut (NJI), 2011). Zie: www.nji.nl/publicaties.

Jongeren en ouders actief opzoeken

In deze factsheet willen we vooral ingaan hoe het CJG actief aansluiting kan zoeken bij de vindplaatsen van ouders en jongeren - hiermee bedoelen we de plekken waar jongeren en ouders als vanzelf te vinden zijn. Het is belangrijk dat het CJG inlooppunt en aanbod (opvoed- en opgroeiondersteuning bijvoorbeeld) naar de jongeren en ouders toe, dicht bij hen in de buurt brengt – bijvoorbeeld door het inlooppunt van het CJG te koppelen aan de kinderopvang, de school of het consultatiebureau.

Zo zoekt het CJG in de Rotterdamse wijk Beverwaard verbinding met Kiddoozz Kinderopvang. Er zijn wederzijds afspraken gemaakt over voorlichting, advies en doorverwijzing. *“Als kinderopvang geven wij ook voorlichting. Daarbij is de samenwerking met het CJG van groot belang. Samen informeren we ouders bijvoorbeeld over gezonde voeding en opvoedprincipes. En het CJG vragen we regelmatig om advies naar aanleiding van incidenten, zoals een schietpartij die hier laatst was.”*

Kiddoozz Kinderopvang heeft ook een signaleringsfunctie. Zij verwijzen ouders door naar het CJG, maar schakelen ook zelf actief hulpverlening in bij problemen. *“We krijgen in de kinderopvang een aantal uren ondersteuning van het schoolmaatschappelijk werk. Die ondersteunt medewerkers wanneer het niet zo goed gaat met bepaalde kinderen. We hebben een gezamenlijk belang. Kinderdagverblijf en buitenschoolse opvang (BSO) gelden als vindplaats, wij bereiken veel ouders.”*

Door meer outreachend te werken en op de ouders en jongeren af te gaan, ontstaat er ook meer ruimte om ook eventueel aanwezige zwaardere problematiek te signaleren en ‘achter de voordeur’ te mogen en kunnen kijken. Door dat laagdrempelig te doen en door eerst vertrouwen te winnen, ontstaat meer ruimte om deze gezinnen te helpen.

Een interessante verbinding, die nog niet vaak voorkomt, is de verbinding van het CJG met de sportvereniging. Sportverenigingen hebben zowel voor ouders als jongeren een zeer lage drempel. Via de sport kan het CJG daardoor toch in contact komen met moeilijke en/of moeilijk bereikbare doelgroepen.

3 De pedagogische rol van reguliere organisaties stimuleren en faciliteren

Het onderzoek van DSP-groep in vijftien wijken maakt duidelijk dat de meeste organisaties zich goed bewust zijn van hun belangrijke rol bij het opvoeden en opgroeien van kinderen en jongeren – ook al is uiteraard duidelijk dat hun hoofdtaak op een op een ander terrein ligt. Een sportvereniging richt zich in de eerste plaats op sporten en op school moet een kind taal en rekenen leren.

Maar juist vanwege hun nauwe contact met ouders en kinderen, is het waardevol als deze organisaties hun pedagogische rol meer expliciet zouden maken en een duidelijke pedagogische lijn in hun organisatie zouden ontwikkelen. De organisaties moeten dan zelf bekijken op welke manier zij dat het beste kunnen doen. De factsheets voor scholen en sportverenigingen geven hiervoor ideeën en handvatten.

De gemeente heeft de rol om deze organisaties daarbij te ondersteunen en faciliteren, zoals we onder leidraad 1 reeds beschreven. Daarnaast verstrekt de gemeente subsidies. Door voorwaarden aan deze subsidies te verbinden (zoals invulling geven aan wijk/buurtgericht werken en inzetten op eigen kracht en verantwoordelijkheid) kunnen gemeenten sturen (en faciliteren) dat deze organisaties groeien in hun pedagogische rol.

Vervolgens is het belangrijk dat die rol (en visie) ook in de organisaties verankerd wordt. Het voorbeeld van de Vreedzame Wijk (beschreven onder 1) laat zien hoe dit in de praktijk kan gebeuren. Belangrijk om hier nog te noemen, is dat het niet alleen gaat om trainen van professionals of vrijwilligers die met de kinderen werken. De pedagogische principes moeten terug te vinden zijn in de missie van de organisatie, in de omgangscultuur en in het personeelsbeleid.

4 Aandacht geven aan de fysiek-ruimtelijke opvoedomgeving

De fysieke of ruimtelijke omgeving blijkt van grote invloed op het opvoed- en opgroei-klimaat, dus is het essentieel voldoende, schone, verzorgde ontmoetings- en speelplekken te creëren. De staat van onderhoud en ook (verkeers)veiligheid zijn belangrijke aandachtspunten. Veilige, schone en verzorgde ontmoetingsplekken nodigen buurtbewoners ook uit om dat zo te houden.

De woningbouwcorporatie is hier een belangrijke partner van de gemeente, omdat die een rol heeft in het verbeteren van het leefklimaat in een wijk, ook voor jongeren. Een corporatie kan ook beleid en ruimtelijke plannen ontwikkelen die rekening houden met de jeugd. Nu zijn wijken soms niet ingericht op jeugd en missen voorzieningen voor hen. Gemeenten kunnen woningbouwcorporaties stimuleren om jongeren te betrekken bij de planvorming.

Overigens constateerden we dat jongeren in bijna alle wijken die we hebben onderzocht, een ontmoetingsplek missen die aansluit op hun levensfase (bijvoorbeeld een jongerencafé). Sowieso is het aanbod voor 15 plus jongeren een aandachtspunt. Daarom is het goed wanneer gemeenten een inventarisatie maken van het aanbod voor deze jongeren en wat daarin nog ontbreekt. Een mooi voorbeeld van aanbod dat aansluit op deze leeftijdscategorie zijn de jeugdketen in Sudwest Fryslân (zie onder 5).

5 Eigen kracht en verantwoordelijkheid stimuleren

Een wijk of buurt waarin de bewoners en organisaties hun pedagogische kracht voor zichzelf en anderen kunnen inzetten en verantwoordelijkheid nemen naar elkaar, is waar gemeenten uiteindelijk naar streven. In ons onderzoek vonden we een aantal concrete voorbeelden van hoe gemeenten dit stimuleren:

- Een bewustwordingscampagne starten vanuit de gemeente richting burgers: de omslag in denken vraagt vooral iets van de bewoners zelf. Zij zijn zelf aan zet en mogen en moeten die ruimte ook gaan pakken. Via een bewustwordingscampagne kan deze verandering in houding en attitude uitgedragen worden.
 - Burgerinitiatief stimuleren door dit met subsidie te ondersteunen. Criteria hierbij zijn onder meer dat projecten van de bewoners zelf zijn, dat instellingen de samenwerking zoeken met burgerinitiatieven of zelforganisaties. Dit om het bereik van de initiatieven te vergroten. Belangrijk is ook om drempels weg te nemen zoals de aanvraag van vergunningen voor relatief kleine evenementen.
 - Welzijns- en zorgorganisaties stimuleren om bij hun hulpverlening meer de eigen kracht en het sociale netwerk te benutten – bijvoorbeeld door een integraal hulpverleningsplan op te stellen (één gezin, één plan) en daarin niet alleen de inzet van professionals, maar juist ook de inzet van het gezin zelf en het sociale netwerk daaromheen te benoemen. De inzet van Eigen Kracht Conferenties bij jongeren of gezinnen met meerdere problemen is een ander goed voorbeeld waarbij dit gebeurt.
- Voor meer informatie: zie www.eigen-kracht.nl.
- Beheer van speeltuinen, gebouwen en speelveldjes in handen van jongeren/ouders zelf leggen. Dat maakt dat zij zich verantwoordelijk voelen voor hun eigen wijk/buurt.

Gedogen van de jeugdkeet

Een mooi voorbeeld is het verschijnsel van de jeugdkeet in Sudwest Fryslân. Verschillende groepen jongeren hebben een eigen plek in een keet. Deze keten staan rond de wijk Blauwhuis verspreid. In gemeente Sudwest Fryslân worden de jeugdketen van jongeren bewust gedoogd. De keten worden gezien als een positieve vorm van stimuleren en versterken van eigen kracht. De keten die vaak op het erf staan van een van de ouders worden door jongeren zelf gebouwd en beheerd. Jongeren zijn er zelf de baas. Ouders houden toezicht en de gemeente let vooral op de veiligheid (o.a. brandveiligheid) en alcohol- en drugsgebruik. Afspraken worden vastgelegd in gedoogcontracten tussen jongeren, gemeente en ouders (ook al is een van de ouders vaak eigenaar van de grond).

Colofon

Tekst: Lenneke Wolswinkel
Met medewerking van: Anne-Marie Broeders, Norbert Broenink, Paul Duijvestijn en Niek Franssen
Eindredactie: Karin Schaafsma
Fotografie: Lucia Willems
Vormgeving: Marjan Wilbrink
Drukwerk: SDA

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam

T +31 (0)20 625 75 37
dsp@dsp-groep.nl
www.dsp-groep.nl

KvK A'dam 33176766